“دەستەوەستانی تا ڕوودانی کارەسات، خۆی گەورەترین کارەساتە” … فاتح شێخ

“دەستەوەستانی تا ڕوودانی کارەسات،
خۆی گەورەترین کارەساتە”
ئەم وتووێژە لە ٢١/٨/٢٠٠٨ (زیاتر لە نۆ ساڵ لەمەوبەر) لە گۆڤاری ئێکتێبەر (حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کوردستان) بڵاو کراوەتەوە. ئێستا کە دیسان تەنگژەیەکی نوێ لە نێوان کۆمەڵگای کوردستان و دەسەڵاتی بەغدادا سەری هەڵداوەتەوە، بە موناسیبی ئەزانم جارێکی تر بڵاو بێتەوە.
فاتح شێخ
١/٩/٢٠١٧
فەشەلی پڕۆژەی فێدراڵیزم
بوار بۆ ڕەوتی سەربەخۆیي هەموارتر ئەکا
وتووێژی ئێکتێبەر لەگەڵ فاتح شێخ
http://werash.wordpress.com/…/فەشەلی-پڕۆژەی-فێدراڵیزم-ب…/ ......

ئێکتێبەر: دوای دەنگدانی ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق لەسەر یاسای هەڵبژاردنی پارێزگاکان و پەسەند کردنی مادەی ٢٤ سەبارەت بە کەرکووك، تەنگژەیەك لە نێوان لیستی هاوپەیماني کوردستان و لیستەکانی تردا هاتە پێشەوە، تۆ چۆن ئەڕوانیتە ئەم تەنگژەیە؟

فاتح شێخ: ئەم تەنگژەیە بە ڕای من پێش هەر شتێك شکستی پڕۆژەی فێدراڵیزمی لە عێراق دەرخست. خۆی ئەسڵی تەنگژەکە تەنیا بە مادەی ٢٤ و مادەی ١٤٠ و کێشەی کەرکووك خولاسە نابێتەوە؛ ئاوها کە تا ئێستا سیاسەتمەداران و میدیای دوو لایەن پێیان باش بووە دەرخواردی بیروڕای جەماوەری بدەن.

قەڵەشتی نێوان دوو دەسەڵاتی بەغدا و کوردستان ئەوەندە واڵا بووە کە ئیتر بە هیچ شێوەیەك چاوەڕوان ناکرێ قەت یەك بگرێتەوە. لە وتاری سیاسي و ئیعلامي ئەم ڕۆژانەدا وشەکانی “عێراقي” و “کوردستاني” ڕێك وەك دوو وشەی دژواتا بەکار ئەهێنرێن. بۆ وێنە ئیبراهیم جەعفەري سەرۆك وەزیری پێشوو، وەك زۆرێکی تر لە

سیاسەتمەدارانی عێراقي، جەختی لەسەر”عێراقي” بوونی کەرکووك کردوە؛ دیارە سیاسەتمەداران و میدیای کوردستانیش بە پێچەوانەوە بەردەوام باس لە “کوردستاني” بوونی ئەم شارە دەکەن. مەبەستم ئەوەیە بەم جۆرە، “عێراقي” و “کوردستاني” بوونەتە دوو چمکی سیاسي دژبەیەك: ئەوەی “عێراقي” بێ “کوردستاني” نیە و بە پێچەوانەشەوە. ئەمە واقیعیە.

دووفاقە بوونی “عێراقي” و “کوردستاني” لە دونیای وشە و ئیعلامدا، ڕەنگدانەوەی قەڵەشتێك لە دونیای واقیعدایە کە بە دڵنیایي دەتوانین پێی بڵێین مێژووکرد. چونکە مێژووی عێراق و کوردستانی سەر بە عێراق، بە درێژایي سەرجەم تەمەنی ئەو جوگرافیایە کە پێی دەوترێ “عێراق”، زیاتر مێژووی کێشە و شەڕ و لێك دوور کەوتنەوە بووە لەوەی کە مێژووی لێك نزیك بوونەوە و تێکەڵاوەتي و یەکگرتن بووبێ. هۆی ئەمەش بە ڕووني کێشەی دوو بزووتنەوەی سیاسي ناسیۆنالیزمی عەرەب و ناسیۆنالیزمی کورد (کوردایەتي) بووە. کێشەیەك کە لە سەرەتای شەستەکانی سەدەی پێشووەوە، بە دیاریکراوي شێوەی شەڕی بەردەوام و ئاشتي کەمخایەنی گرتووە، هەتا لە سەردەمی ڕژێمی فاشیستي بەعسدا کێشاویەتە جینۆساید و کیمیاباران لە دژی خەڵکی کوردستان بە دەستی ئەنقەستی دەوڵەتی دەسەڵاتداری عێراق و بە ناوی “ئوممە”ی عەرەبیەوە. ئەم مێژووی کێشەی درێژخایەن و شەڕ و جینۆسایدە بووەتە سەرچاوەی “کێشەی کورد” وەك کێشەیەکی سیاسي نەتەوەیي.

بۆیە ئەم ئاوڕدانەوە مێژوویيەم بە پێویست زانی، چونکە لە ئیدامەی خۆیدا کێشەی کورد دوابەدوای شەڕی ١٩٩١ی خەلیج بوو بە هۆی دابڕانێکی کامڵتری نیوان کوردستان و باقی عێراق کە هەتا ئێستا نەك هەر بەردەوام بووە بەڵکوو پەساپەسا قووڵتر و پەرەگرتر بووە. زۆر پڕمانایە ئەم فاکتە کە دوازدە ساڵ جیابوونی دێفاکتۆی نێوان دوو دەسەڵاتی کوردستان و بەغدا هەتا لەشکرکێشي ئەمریکا و داڕمانی بەعس، نەیتوانیوە بەقەدەر ئەم پێنج ساڵ پێکەوە نووسانە ڕەسمیەی دەسەڵاتی کوردستان و بەغدا، کۆمەڵگای کوردستان لە باقي عێراق دوور بخاتەوە و جیای بکاتەوە! دوو کۆمەڵگای تەواو جیاوازن لە هەموو بابەتێکەوە.
کەوایە ئەگەر لەم روانگەوە سەرنج بدەینە تەنگژەی ٢٢ی حەوت و ڕووداوەکانی دوابەدوای، من ئەڵێم ڕاستە بە ڕاستەوخۆيي لەسەر کەرکووکە، بەڵام لەم ناوەدا کێشەی کەرکووك تەنیا یەکێك لە مەیدانەکانە، کوللی کێشەکە لە کەرکووك و تەنانەت لە ناوچە

كوردنشينەكانى دەرەوەى دەسەڵاتى هەرێم زۆر واوەترە. لە ڕاستي دا كەركووك سەرەڕاى گرينگ بوونى خۆى، لەهەمانكاتدا كەناڵێكە بۆ سەرجەم كێشەى دوو دەسەڵاتى كوردستان و بەغدا لەسەر (ئەمڕۆ) مەوداى دەسەڵاتەكانى حكومەتى هەرێم و سبەينێ نەفسى دەسەڵاتى سياسي و ئيداري لە كوردستان. بۆيە من لام وايە گرتنگترين لايەن و ئاكامى تەنگژەى ٢٢ى حەوت، ئاشكرا كردنى ئەو ڕاستيە بوو كە پڕۆژەى فێدڕاڵي لە عێراق شكستى هێناوە.

ئۆكتۆبەر: ليستى هاوپەيماني كوردستان ئەو دەنگدانەى ئەنجومەنى نوێنەرانى عێراق بە كودەتاى سياسي، مەترسي بۆ سەر عێراقى تازە و پيلان و موئامەرە ... لە قەڵەم دا. ئێوە لەم بارەيەوە دەڵێن چى؟

فاتح شێخ: دەنگدان ئەگەر واقيعي بێ، ناوى خۆى بە خۆيەوەيە ناكرێ پێى بڵێى كودەتا. كودەتا بە كردەوەى سەربازي دەڵێن، ئەمە كردەوەيەكى سياسي بوو. تەنانەت دەنگدان لەگەڵ دێمۆكراسي ڕێكە، گرفت لەوەدا نيە. گرفت ئەوەيە ئەو تەرتيباتە سياسيیە كە ئێستا لە عێراقدا زاڵە و پەيوەندى نێوان دوو دەسەڵاتى بەغدا و كوردستانيشى پێ بەڕێوە ئەبرێ، نە دێمۆكراسيە، نە فێدڕاڵي بەڵكوو تەنيا لەسەر تەوافوق ڕاوەستاوە. خۆيان پێى ئەڵێن: “دێمۆكراسي فێدڕاڵي تەوافوقي”! بەڵام لە حەقيقەتدا هەر تەوافوقەكەى وايە، ئەوانى تر ڕووكەشى ناواقيعين. تەنانەت موئامەرەش نەبوو. بە پێچەوانەوە زۆريش ئاواڵە و شەفاف و ئاشكرا هێرشێك بوو لە لايەن بەشێك لە بەرەى قەومي- عەرەبي- ئيسلامي ناو دەسەڵات و پەرلەمانى عێراقەوە بۆ سەر دەسەڵاتى بەرەى كوردايەتي لە هەرێمى كوردستان و سەرجەم ناوچە كوردنشينەكانى دەرەوەى هەرێم. ڕووداوەكانى خانەقين و قەرەتەپە و ... ڕێك دوابەدواى هێرشى٢٢ى حەوت، جگە لەمە چ مەبەستێك ئەگەيێنێ؟

ليستى هاوپەيماني كوردستان و دەسەڵاتى هەرێم لەجياتي ئەوەى ڕاستي ڕووداوەكان لە خەڵك ڕوون كەنەوە، پەنا بۆ ئەو جۆرە چمكانە ئەبەن چونكە نايانەوێ دان بەوەدا بنێن كە لە ناو جەرگەى “هاوپەيمان”ەكانيانەوە هێرشيان كراوەتە سەر. تەنانەت ئەمريكاش، با ناڕاستەوخۆ، لە پشت ئەو هێرشەوەيە. وەك من بزانم تەنيا د. مەحموود عوسمان تا رادەيەك ڕوون و ڕاشكاو دەرى بڕيوە كە “گەلەكۆمە” بووە بۆ “كەمكردنەوەى دەسكەوتەكانى كورد”. راستەوخۆش ناوى ئەمريكا و بەريتانيا و توركيا و ئێران و سووريا و وڵاتانى عەرەبي لەو “گەلەكۆمە”يەدا هێناوە. ديارە زۆر كەسى تريش لە ڕاستي

ڕووداوەکان نزیك بوونەتەوە، بەڵام ئەغڵەب وەك فێڵەکەیەك کە بە سەر فێڵەکەخانەدا ئەخولێتەوە و نانیشێتەوە، سەرەنجام ددانی پێدا نانێن کە پڕۆژەی فێدڕاڵي لە عێراق شکستی هێناوە و کۆمەڵگای کوردستان، بە خەڵك و بە دەسەڵاتی حکومەتیەوە، ئەبێ فیکرێکی تر بکەنەوە و بە ئاقارێکی تردا بڕۆنە پێش.

ئۆکتۆبەر: دوای تەنگژەی ٢٢ی تەمووز، لیستی هاوپەیماني کوردستان، بە دیاریکراوي وەفدی هەرێم سەردانی بەغدای کرد و چەندین کۆبوونەوەی لەگەڵ لایەنە سیاسیەکانی عێراق ئەنجام دا و بە ڕاشکاوي وەفدی هەرێم ڕایگەیاند کە ئەو پیلانەیان پووچەڵ کردوەتەوە. تا چەن لاتان وایە ئەم تەنگژەیە بەرەو هێور بوونەوە چووە؟

فاتح شێخ: من لام وا نیە "ئەو پیلانەیان پووچەڵ کردوەتەوە"، ڕاستە ئەنجومەنی سەرۆکایەتي، یاساکە و مادەی ٢٤ی ڕەت کردوەتەوە، بەڵام یەکەم: کێشەی ئەنجومەنی سەرۆکایەتي و ئەنجومەنی نوێنەران هێشتا یەکلا نەبوەتەوە و لەوەش ناچێ تا مانگی نۆ کە ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق دەس بە کار دەبێتەوە بارودۆخەکە لە قازانجی بەرەی دەسەڵاتی کوردستان بگۆڕدرێ. بۆ دەسەڵاتی کوردستان، بارودۆخ ئێستا سەرجەم دژەبایە. دووهەم وەك پێشتریش باسم کرد ئەم کێشەیە بە چارەنووسی مادەی ٢٤ەوە نەبەستراوە. ئەوە نیە لە قۆڕی خانەقین و قەرەتەپە و ئەوانەوە دەستیان داوەتە هێرشی سەربازي کە هیچی بەسەر مادەی ٢٤ و یاسای هەڵبژاردنی پارێزگاکانەوە نیە؟ من نابینم پیلانیان پووچەڵ کردبێتەوە. کێشەکە بەردەوامە.

ئۆکتۆبەر: هەر وەك ئاگادارن هاموو لایەنەکان، بەتایبەت لیستی هاوپەیماني کوردستان، لایان وایە کەرکووك مەبنای ئەم تەنگژەیەیە، ئەمە تا چەندە ڕاستە؟

فاتح شێخ: کێشەی کەرکووك بێگومان بەشیك لە کێشەکەیە و بەشێکی گرینگیشە. بەڵام گشت کێشەکە نیە. ئەم کێشەیە بە ڕای من لەسەر گشت دەسەڵاتی حکومەتی هەرێم و لە ڕاستي دا لەسەر گشت کێشەی کوردە لە عێراق. کێشەی کەرکووك بەردەوام بەشێك بووە لە کێشەی کورد و ئێستاش زۆر زیاتر لە جاران پێکەوە نووساون. کێشەی سیاسي ڕێگاچارەی سیاسي دەخوازێ کە سەرەنجام هەر هەمان ڕێفڕاندۆمە. کێشەی کورد لە عێراق هی هەولێر و سلێماني و دهۆك و "نۆ فلای زۆن" و ناوچەی ژێر دەسەڵاتی حکومەتی هەرێم و پارتي و یەکیەتي نیە، کێشەی ناوچە کوردنشینەکانی عێراقە کە لانیکەم نیوسەدەیە شەر و جینۆساید و کیمیاباران و ڕاگواستنی تێدا بووە و بە درێژایي ئەم

هەموو ساڵانەش کەرکووك بەشێك بووە لەم کێشەیە. کێشەی کەرکووك لە پلەی یەکەم و هەزارەمدا کێشەیەکی سیاسییە. لە ڕوانگەی منەوە نە مێژوو نە دێمۆگرافي و احصاء بۆ ئیسباتی ئەوە کە کەرکووك بەشێك لە کێشەی کوردە، پێویست نیە. ئەوەی پێویستە ڕوون بکرێتەوە ئەوەیە کە ئایا بە کەناڵی پڕۆژەی فێدڕاڵي دا چارەسەر کردنی سیاسي کێشەی کەرکووك ئیمکانی هەیە یان نا؟ ئەمڕۆ بە ڕای من دەرکەوتوە کە پڕۆژەی فێدڕاڵي لە سەرجەم عێراقدا (نەك هەر لە پەیوەندی نێوان دوو دەسەڵاتی بەغدا و کوردستاندا) شکستی هێناوە و ئێکسپایر بووە. بەڵام ئایا کەناڵی سەربەخۆیي ئەتوانێ چارەسەری گونجاوتر و کەم مەینەتتر بۆ ئەو کێشەیە بخولقێنێ؟ بە ڕای من وەختیەتی کە ئەم پرسیارە بخرێتە بەردەم بیروڕای جەماوەر و گشت ساحەی سیاسي کوردستان. هێندێك هێز و دەوڵەتی ناحەز بە سەربەخۆیي و هەر چەشنە دەسەڵاتێك لە کوردستان، ئەڵێن ئەگەر کەرکووك بکەوێتە سەر هەرێمی کوردستان، ئەبێتە هۆی ڕۆیشتنی هەریم بەرەو سەربەخۆیي! من ئەڵێم زۆر زەحمەتە لە ئارایشی سیاسي ئیستای عێراقدا و لە چوارچیوەی فێدڕاڵي فەشەلهێناودا کەرکووك بکەوێتە سەر هەرێمی کوردستان. ئەگەر تەواو ناومکین نەبێ، زۆر زەحمەتە! ئەم دیعایەیە بۆ مەبەستی کەمکردنەوەی ڕێژبەڕێژی دەسەڵاتی ئێستای هەرێمە. بە پێچەوانەوە من ئەڵێم ڕەوتی سەربەخۆیي کوردستان، گەر وەك تعرضێکی سیاسي جەماوەري بچێتە پێش، ئەتوانێ بوار بۆ چارەسەری کێشەی کەرکووك لە ڕێگای ڕێفڕاندۆمەوە هەموار بکا.

ئێکتێبەر: عێراق بە دەستووریەوە، بە ئەنجومەنی نوێنەرانیەوە هەموو بە شێوەی تەوافوقي بەڕێوە دەچێ، ئێستا زۆرێك لەو تەوافۆقانە تێك چوون یان گۆڕانیان بەسەردا هاتوە، تێکچوونی ئەم بەرە و ئیئتیلاف و تەوافوقانە بۆ چی دەگەڕێتەوە؟ ئایا فاکتەری داخڵی یان فاکتەری دەرەکي هۆکاری سەرەکي ئەم تێکچوون و تەنگژەیەن؟

فاتح شێخ: بە ڕای من پرەنسیپی "تەوافوق" لە ئارایشی سیاسي عێراقی دوای لەشکرکێشي ئەمریکا و نەمانی ڕژیمی بەعسدا واقیعي بووە. لە ڕاستي دا تەنها شتی واقیعي هەر پرەنسیپی "تەوافوق" بوە. نە دێمۆکراسي و نە فێدڕاڵي لەم ڕژێمەدا فڕیان بە واقیعەوە نیە. بەڵام با لە بیر نەچێتەوە کە بناغەی ماددي تەوافوق هەر ترازووی هێزە و بەس. ئەو کاتە کە ترازووی هێز گۆڕدرا، جێ بە تەوافوق لێژ ئەبێ و سەرەنجام نامێنێ. ئەوە حاڵی ئێستای بارودۆخەکەیە بەدوای هێرشی٢٢ی حەوتدا. لە نێوان دەسەڵاتی کوردستان و دەسەڵاتی بەغدادا

فێدڕاڵي وەهم بوو، تەوافوق واقیع. بەم هێرشە، وەهمی فێدڕاڵي کۆتایي هاتووە و واقیعی تەوافوقیش بەرەو کۆتایي ئەڕوا.

ئۆکتۆبەر: یەکیەتي و پارتي تا ئێستا دەسبەرداری ڕێگای لکاندنەوەی هەرێمی کوردستان بە عێراقەوە نابن و هەموو هەوڵیان ئەوەیە کە کوردستان بە عێراقەوە بلکێننەوە، سەهمی دەسەڵاتیان لە دەسەڵاتدارەتي ناوەندي دا بهێڵنەوە، ئەمە چەندە بە زیانی خەڵکی کوردستان و تەنانەت بە زیانی بزووتنەوەی ناسیۆنالیزمی کوردە بە گشتي؟

فاتح شێخ: لکاندنەوەی کوردستان بە عێراقەوە، ساڵی ٢٠٠٣ پاش دوانزە ساڵ جیایي و سەربەخۆیي دێفاکتۆ، نەك هەر لە باری سیاسییەوە بە زیانی خەڵکی گشت ناوچە کوردنشینەکان بوو، بەڵکوو هێرشێکی ناڕەوا بوو بۆ سەر مافی سیاسي ئەو خەڵکە. ڕای پەرلەمان پاساوی واقیعي و یاسایي نیە، حەق بوو ڕێفڕاندۆم بکرایە. دیارە ئەوان قازانجی خۆیان لەوەدا دەبینی. لە ڕوانگەی قازانجی ئەوانەوە هیچ هەڵەیەك ڕووی نەداوە، بە زۆر زۆر زیاتر لەوە کە لە تصوریاندا ئەگونجا گەیشتن. بەڵام ئێستا بارودۆخەکە خەریکە ئەگۆڕێ و ئەجیندای تر ئەنێتە بەردەم خەڵکیش و دەسەڵاتیش لە کوردستان. با لە بیر نەچێ کە لە کوردستانیش وەك هەموو شوێنێکی تری جیهان، ئەجیندای دەسەڵات و دەوڵەت لە ئەجیندای کۆمەڵانی خەڵك جیایە. دیسان با لە بیر نەچێ کە لە ڕێفڕاندۆمە ناڕەسمییەکەی ساڵی ٢٠٠٥ لە سەدا ٩٨ی ئەوانەی دەنگیان دابوو، بە واتەی خودی بەرپرسانی دەسەڵات، دەنگیان بە سەربەخۆیي دابوو. ئێستا بۆ جارێکی تر دەرگای ئەم مەسەلەیە بە ڕووی کۆمەڵگادا دەکرێتەوە. پارتي و یەکیەتي پاساوێکیان بۆ دژایەتي کردنی ڕێفڕاندۆم نیە. تەنانەت ئەتوانن لە پەرلەمانی کوردستانیش، ڕێفڕاندۆم وەك مافی ڕەوا بۆ خەڵك بسەلمێنن و لە ژێر باری ئەو ناڕەوایە کە کاتی خۆی کردوویانە بێنە دەر. گەر موخالوفی سەربەخۆیین، وەك حیزبی سیاسي لە خەڵك داوا بکەن کە لە ڕێفڕاندۆمدا دەنگ بە سەربەخۆیي نەدەن. لەو حاڵەتەدا دووقات بەرپرس دەبن کە ڕێز لە ڕێفڕاندۆم و لە ئازادي بەڕێوەچوونی بگرن.

ئۆکتۆبەر: دوا پرسیار: لە بەرامبەر ئەم تەنگژە و هەڕەشانەی ئێستا لەسەر ئایندەی سیاسي هەرێمی کوردستان هەیە، چ ڕێگایەکی تر هەیە؟ ئایا جیابوونەوەی کوردستان و پێکهێنانی وڵاتێکی سەربەخۆ ڕێگایەکی کارساز و واقیعي نیە؟

فاتح شێخ: لام وایە شکستی فێدڕاڵیزم لە عێراق، جارێکی تر مەودای

بۆ بزواندن و بەرەوپێش بردنی ڕەوتی سەربەخۆیي کردوەتەوە. بوار بۆ پەلامارێکی سیاسي جەماوەري فراوانتر بووە. ئەوە ئەرکی پێشڕەوان و تێکۆشەرانی ڕیزی چینی کرێکار و خەڵکانی ئازادیخوازە کە بە لەبەر چاو گرتنی بارودۆخی نوی، ڕوونی بکەنەوە کە لەسەر ئەرزی واقیع چی پێویستە بکرێ و چ ئەجیندایەکی سیاسي دەخەنە بەردەم کۆمەڵگا. من ئەڵێم ئەم بارودۆخە تازەیە هەم دەتوانێ هەلی لێ بڕەخسێ هەم هەڕەشەی کارەسات. دەستەوەستانی تا ڕوودانی کارەسات خۆی گەورەترین کارەساتە. ئەمڕۆ داکۆکي لە پێداویستیە سەرەتاییەکانی ژیان و مافە سەرەتاییەکان بە هەمان اندازە ڕەوا و زەروورە، کە داکۆکي خەڵك لە سەربەخۆیي ئەو کۆمەڵگایە کە تێیدا ئەژین. ئەمە نەخشەی سیاسي روون و دیاریکراوی ئەوێ، پشووی درێژی ئەوێ، بەڵام پێش هەموو شتێك ئیرادەی سیاسي و ئازادیخوازانەی ئەوێ. عیشق بە ئازادي، “حوکمە ئازادیم دەوێ”ی پێویستە. بە بێ حوکمی ئازادي و ئیرادە بۆ وەدیهێنانی ئازادي، هەزار نەخشەی سەر کاغەز بایی پووشێکە.

سپاس!